

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна ЧЕМАШКАЛО

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Завідувач кафедри міжнародних відносин,
політичних наук і практичної філософії

Олег КУЗЬ

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії
Протокол № 1 від 30. 08.2021 р.

Розробники:

Жеребятнікова І. В., к.соц.н., доц. кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії

Горбачов А.В., к. пол. н., викл. кафедри міжнародних відносин, політичних наук і практичної філософії

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Серед найактуальніших проблем сучасного світу однією з найбільш важливих виступає проблема політики, яка за думкою всіх відомих мислителів, є найважливішим соціальним інститутом, за допомогою якого суспільство здійснює розподіл влади, встановлює певний порядок суспільного життя. Особливе значення політика має в сучасному світі, коли руйнуються специфічні політичні системи, які існували раніше і характеризувалися відсутністю свободи та демократії, завершується «холодна війна» та розпад імперій, проводиться активне реформування політичних систем в багатьох країнах світу.

Бурхливі процеси в національній та міжнародній політиці, нерозривний взаємозв'язок політики із соціальною стратифікацією, економікою, культурою, релігією, освітою роблять «Політичну соціологію» актуальною та затребуваною дисципліною, що досліджує увесь спектр соціально-політичних відносин. Навчальна дисципліна «Політична соціологія» займає важливе місце в системі підготовки студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», адже допомагає зрозуміти глибинну сутність та соціальні функції політики, усвідомити шляхи пошуку ефективних засобів досягнення соціально-політичної рівноваги, проводити аналіз та прогнозування соціально-політичних процесів та факторів впливу на суспільне життя.

Мета навчальної дисципліни «Політична соціологія» – формування у студентів системи знань та компетентностей щодо тенденцій розвитку та функціонування політичної сфери суспільства, розгляд соціальних основ та проявів політичного простору, його генези, особливостей та механізмів структурування як елемента соціального світу.

У якості завдань опанування дисципліни постають:

- розгляд фундаментальних основ розуміння місця, ролі та функцій політики в системі соціальних взаємовідносин;
- дослідження основних механізмів стратифікації та організації соціально-політичного простору;
- аналіз сутності суспільства і держави з політико-соціологічної точки зору, вплив соціальних груп на політичні процеси і явища у державі;
- формування навичок аналізу, раціонального та критичного оцінювання соціально-політичних подій та явищ у сфері міжнародних відносин;
- аналіз функціонування соціополітичних систем, зміни політичних режимів та сутності світової політики в епоху глобалізації.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	2
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	іспит

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Політологія та історія політичних вчень	Міжнародні відносини в Європі
Правознавство	Міжнародні відносини в Північній та Південній Америці
Теорія міжнародних відносин	Міжнародні відносини та світова політика

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
<p>Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.</p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.</p> <p>Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.</p>	<p>Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.</p> <p>Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.</p> <p>Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.</p> <p>Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.</p>

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади розгляду соціально-політичної взаємодії

Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна

Об'єкт, предмет та визначення політичної соціології. Мета, задачі політичної соціології, її методологічні принципи та напрями дослідження. Специфіка, проблемне поле та методи дослідження політичної соціології. Політична соціологія та її співвідношення з іншими науками. Основні поняття та функції політичної соціології.

Еволюція політико-соціологічної думки. Видатні соціально-політичні мислителі і їх внесок у політичну соціологію. Теоретичні моделі політичної соціології. Проблеми соціального виміру в політиці в історії політичної думки. Методологія дослідження соціального контексту політики.

Виникнення та інституціоналізація політичної соціології. Особливості розвитку політичної соціології в різних країнах. Взаємодія політичної соціології та політичних

ідеологій. Основні парадигми політичної соціології. Мультипарадигмальний характер та тенденції розвитку сучасної політичної соціології.

Тема 2. Політика як соціальний феномен

Поняття політики, причини та умови формування політичної сфери суспільного життя. Розмежування та взаємозв'язок соціального та політичного. Політика як складне соціальне явище. Сутність, структура та ознаки політики, способи її типологізації. Політика як соціальні відносини, діяльність та інститут. Основні концептуальні підходи до визначення політики. Специфіка соціологічної інтерпретації політики. Функції політики як соціального інституту.

Економічні, соціальні, духовні детермінанти політики як форми соціальної практики. Політика як: публічна діяльність, державне керування, влада, конфлікт та узгодження інтересів, мистецтво компромісів, консенсусу та можливого. Суб'єкти і об'єкти політики. Людина і політика. Соціальні групи в політичному житті.

Специфіка методів теоретичного пізнання політики. Особливості емпірико-соціологічного вивчення політичних явищ та процесів. Політика і сучасний розвиток українського суспільства.

Тема 3. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору

Поняття соціальної структури. Соціальна структура суспільства та її підструктури. Соціально-класова структура суспільства та тенденції змін у сучасному суспільстві. Соціально-етнічна структура суспільства. Соціально-демографічна структура суспільства. Соціальні групи як елемент соціальної структури суспільства. Динаміка соціальної структури українського суспільства пострадянського періоду.

Соціальна стратифікація. Соціальна нерівність та соціальна політика. Процес соціальної мобільності: види, канали, спрямованість і динаміка. Соціальна стратифікація і її екстраполяція на політику.

Поняття та характеристики політичного простору. Рівні прояву, структура та функції політичного простору. Політичний простір та його типологія. Політичне життя. Феномен «політичного простору». «Поле політики» та його топологія (П. Бурд'є). Стратифікація політичного простору. Стихійні та символічні аспекти політичного простору. Актори політичного простору. Типи ієрархізації суб'єктів політичного простору. Соціальні нерівності у політичному просторі.

Поняття політичної стратифікації. Влада як фактор політичної стратифікації. Стратифікація політичного простору: моделі правлячого класу, еліт, плюралізму та демоелітизму. Інституціоналізація владних нерівностей: корпоративізм, клієнтелізм, популістське лідерство. Дослідницькі концепції та методології у соціологічному вивченні соціальних нерівностей. Етнічна стратифікація і її вияв у політичному просторі.

Тема 4. Соціальні основи влади і панування

Влада як суспільне явище. Поняття, сутність і принципи влади, основні концепції влади. Соціальне призначення влади. Влада і політика як феномени цивілізації та об'єкти соціально-політичного аналізу. Джерела, ресурси і носії влади у суспільстві. Функції політичної влади. Влада як форма суспільної могутності. Основні різновиди влади та її рівні; соціально-політичні й правові механізми здійснення політичного панування. Суб'єкти і об'єкти влади. Влада і авторитет, влада і мораль. Влада і примус. Влада як засіб комунікації. Інтереси соціальних груп і влада. Способи реалізації влади.

Влада як фундаментальний засіб соціальної організації. Соціальна природа влади. Влада як механізм реалізації політичних інтенцій: соціологічні виміри. Соціологічні інтерпретації влади і панування (М. Вебер, Г. Лассуелл, Т. Парсонс). Герменевтика влади: концепції примусу, інтересу, ціннісної згоди. Розмаїття соціологічних трактувань влади: влада як міжособистісні відносини, система ресурсів, причинне відношення, конфлікт,

участь у прийнятті рішень. Соціальні основи панування в сучасній державі. Механізми контролю політичної влади суспільством. Бюрократія як соціальне явище. Влада як системоутворюючий чинник політичної системи. Влада та соціальний контроль.

Характеристики політичної влади. Співвідношення державної і політичної влади. Проблема забезпечення легітимності влади та основні її види. Дисперсія і дифузія влади. Принцип розподілу влади та її історичні форми. Функціонування політичної влади. Проблема ефективності політичної влади. Особливості реалізації владних відносин у публічній та «тіньовій» сфері політики; проблема соціального делегування влади. Влада і владні відносини у сучасному українському суспільстві.

Тема 5. Особа у системі соціально-політичних відносин

Особистість: поняття, структура, функції особистості, її соціальний статус та соціальна роль. Соціальна типологія особистості. Соціально-політична діяльність і поведінка особистості. Особа в системі політичних відносин. Суб'єктивні та об'єктивні передумови включення особи в політику. Умови реалізації політичних інтересів. Політика в системі ціннісних орієнтацій особистості. Проблема «політичної» (Аристотель) та «аполітичної» (Т. Гоббс) людини. Людина як об'єкт і суб'єкт політики. Сутність політичної суб'єктивності особи. Особистість і громадянин. Діалектика соціального та індивідуального в політиці. Права людини як критерій гуманізму в політиці. Залучення людини до політичного життя як теоретична проблема. Критерії і методи оцінки ролі людини в політиці. Роль особистості в політичному житті суспільства.

Феномен лідерства у суспільстві. Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Соціальні якості політичних лідерів, функції та механізми впливу. Концепції та теорії політичного лідерства. Системи рекрутування політичних лідерів. Головні риси політичного лідера. Типології лідерства у політичній практиці держави та партій.

Сутність феномену еліти. Поняття та сучасні концепції політичної еліти. Плюралізм еліт у сучасному соціумі. Структура та соціальні функції політичної еліти. Механізми формування й канали рекрутування політичної еліти. Типологія політичних еліт. Квазіеліта, протоеліта та контреліта. Динаміка еліти: «обмін еліт», закон «циркуляції еліти» як проблема політичної наступності. Місце і роль опозиції і контрпропозиції в системі влади. Системна та антисистемна опозиція. Політична еліта та політичне лідерство в сучасній Україні.

Тема 6. Політична соціалізація: основні етапи, агенти, наслідки

Співвідношення понять «індивід» – «особа» – «громадянин». Політичні потреби та інтереси особи. Соціалізація людини: структура, механізми й етапи; характеристики політичної соціалізації. Політична соціалізація як процес засвоєння суб'єктом культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки. Концепції політичної соціалізації. Функції політичної соціалізації. Інститути та моделі політичної соціалізації. Основні фази політичної соціалізації: політична адаптація та інтеріоризація. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах. Напрямки та рівні політичної соціалізації в політичному житті українського суспільства.

Форми політичної участі та типи політичного статусу особи. Зростання значення участі людини у політичному житті. Політична поведінка особи (активність, пасивність, індиферентність, екстремізм). Конформізм і нонконформізм, колективізм і індивідуалізм. Складові та формотворчі чинники політичної поведінки. Фактори політичної поведінки: ментальні, соціально-психологічні, політичні, економічні, ситуаційні.

Політичний і правовий статус громадянина. Суверенітет особи. Громадянин і держава. Конституційні права, обов'язки та відповідальність громадян. Політичне відчуження, його поняття та прояви: соціальна апатія, конформізм, абсентеїзм.

Змістовий модуль 2. Соціологічні аспекти аналізу соціально-політичного простору

Тема 7. Соціально-політичні інститути суспільства

Поняття соціального інституту. Механізм інституціоналізації. Загальні ознаки й структурні елементи соціального інституту. Види соціальних інститутів. Основні функції соціальних інститутів. Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів.

Місце і значення політичних інститутів у системі соціальних інституцій суспільства. Особливості та функції соціально-політичних інститутів. Різновиди соціально-політичних інститутів. Емпіричні дослідження політичних інститутів.

Роль політичних інститутів в політичній системі суспільства. Поняття політичної системи. Політична система в її взаємодії з економічною, соціальною, правовою підсистемами суспільства. Класифікація політичних систем. Політична система як механізм формування і функціонування влади в суспільстві, чинник стабілізації і розвитку політичного життя. Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Системоутворюючі засади, функції та типологія політичних систем. Теоретичні засади взаємодії політичної системи із середовищем. Політичні інститути (держава, політичні партії, громадсько-політичні рухи тощо) як елементи політичної системи суспільства. Функціональна характеристика політичних інститутів суспільства.

Тема 8. Громадянське суспільство і держава

Соціологічні теорії та концептуальні підходи до аналізу походження, сутності та призначення держави. Розвиток соціальних основ держави і її еволюція до сучасного стану. Держава як основний політичний інститут політичної системи суспільства. Основні ознаки, структура держави та її функції в політичній системі суспільства. Держава і суспільство: співпраця чи протистояння. Держава і нація. Історичний розвиток української держави. Форми правління та державного устрою. Державні інститути та органи. Класифікація органів державної влади. Конституція України про основні засади державності.

Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії. Історичне уявлення та основні проблеми формування громадянського суспільства. Передумови розвитку та принципи громадянського суспільства. Основні інститути громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства: її економічна, соціальна, політична та духовна складова. Політичні відносини в громадянському суспільстві. Сутність громадянства та утвердження його інституту. Взаємозв'язок громадянського суспільства та правової держави. Відповідальність держави перед громадянином як принцип правової держави. Сутність соціальної держави. Роль громадянського суспільства у становленні, підтримці та розвитку демократії та публічної політики. Роль соціальних мереж у функціонуванні регіонального та загальнонаціонального громадянського суспільства.

Тема 9. Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи

Поняття інтересу та мотиву в політиці. Групи інтересів, форми та рівні їх участі у політиці. Групи тиску: зміст і типи. Групи впливу і лобізм. Методи лобістської діяльності.

Соціальні основи виникнення та діяльності політичних партій та суспільно-політичних рухів. Місце і роль соціальних рухів і організацій в політичній системі сучасного суспільства. Види соціальних рухів: загальні, специфічні, експресивні. Функції і тактика агітації, формування ідеології. Соціальні рухи як чинник соціальних змін (П. Штомпка). Громадські об'єднання і рухи, їх права та функції. Чинники розвитку, механізми формування, результати діяльності громадських рухів. Ознаки громадських організацій. Виникнення, розвиток громадських рухів і організацій в Україні. Політичні рухи: класифікація та форма організації. Специфіка сучасних політичних рухів, їх соціальна база. Умови і межі перетворення на політичні партії. Нові соціальні рухи та постматеріальні цінності в конструюванні сучасного поля політики.

Поняття політичної партії. Проблема партії в історії соціологічної і політичної думки. Критерії практичної діяльності політичних партій. Соціологічна матриця політичної партії. Партія як аристократичне угруповання, політичний клуб, масова організація (М. Вебер). Структурна та функціональна характеристика кадрових і масових партій (М. Дюверже). Типологія політичних партій. Функції партій у суспільно-політичному житті. Політичний статус та розподіл влади. Соціальна підтримка та партійні процеси. Партії та ідеологія. Аналіз середовища політичних партій. Політичні групи в межах різних політичних систем. Поняття та різновиди партійних систем (соціологічні аспекти). Політичні партії і соціальна структура суспільства. Поняття багатопартійності. Соціальні статуси індивідів у політичному просторі: диспозиції лідера, функціонера, рядового члена партії. Політичні партії і розвиток демократії.

Тема 10. Вибори та електоральна поведінка: соціальний та ціннісний аспекти

Виборча система як соціальний інститут. Сутність виборів і основні типи виборчих систем. Функції виборів у суспільстві: формалізація впливу на дії уряду, прояви масового настрою, обмеження втручання в керівництво політичного процесу й інтенсивності масової політичної діяльності. Варіанти маніпуляції електоратом. Агітація. Змішана, мажоритарна, пропорційна виборчі системи. Виборча система України. Особливості виборчих систем у різних країнах світу. Абсентеїзм. Виборча інженерія. Класифікація виборчих технологій. Опитувальні виборчі технології. Поняття “Exit Poll”.

Електорат як похідна від соціальної структури і виборчої системи суспільства, його основні соціальні показники. Емпіричні засади та методи соціологічного вивчення електоральної поведінки. Основні теорії пояснення та прогнозування електоральної поведінки. Моделі поведінки виборців та її стабілізації. Фактори та детермінанти поведінки виборців. Маніпулювання свідомістю виборців і ЗМІ. Вибори і поведінка виборців в Україні. Шляхи прогнозування процесу виборчої кампанії. Соціологічні аспекти формування та вивчення іміджу кандидата. Основні питання соціологічного забезпечення виборчої кампанії.

Тема 11. Політична свідомість і політична культура в механізмах соціальної взаємодії

Політична свідомість як суб’єктивний бік політичного життя. Взаємозв’язок і взаємодія політичної свідомості з іншими формами суспільної свідомості: економічними поглядами, правовими теоріями і нормами, філософськими дискурсами. Головні риси, функції та елементи політичної свідомості. Рівні політичної свідомості. Політична свідомість суспільства, соціальної групи й особистості. Класичне поняття ідеології (А. Де Трасі, К. Маркс, К. Мангейм, А. Грамши, Д. Белл і ін.). Політичні ідеології, їхні типи, елементи та функції. Політична ідеологія як стрижень політичної культури суспільства.

Політична культура, її зв’язок із політичною свідомістю. Дефініції політичної культури. Політична культура: сутність, види та функції. Соціологічні інтерпретації політичної культури. Типології політичних культур: Г. Алмонд, Л. Пай, С. Хантінгтон, Р. Інглхарт. Політичні субкультури. Чинники формування політичної культури суспільства. Структурні елементи політичної культури: пізнавальний, оціночний, поведінковий, загальнокультурна орієнтація. Культура політичного мислення, її ознаки і прояви. Культура функціонування політичних інститутів і способів політичної діяльності. Взаємозв’язок політичної, світоглядної, моральної та правової культури. Політична культура в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності.

Тема 12. Соціально-політичні конфлікти

Соціально-політичний конфлікт: сутність, природа та значення. Закономірності перебігу соціально-політичного конфлікту. Розвиток теорії соціального конфлікту. Теорія соціального конфлікту Л. Козера, Р. Дарендорфа. Концепції політичного конфлікту К. Дойча,

С. М. Ліпсета, М. Дюверже. Моделі політичного конфлікту: ліберальна, авторитарно-консервативна, соціалістична. Форми, типи і функції політичного конфлікту, механізми його динаміки. Джерела та чинники конфлікту. Учасники конфлікту, їх характеристики. Класифікація політичних конфліктів. Зміст, рівні та фази політичного конфлікту. Політична криза.

Соціальні технології управління соціально-політичними конфліктами. Дисфункціональні наслідки політичного конфлікту: соціологічний вимір. Специфіка прояву та розв'язання конфлікту в тоталітарній та демократичній системах. Процедури вирішення політичного конфлікту. Політичний консенсус. Параметри оцінки політичного консенсусу. Політичний компроміс. Політичні та соціальні конфлікти в сучасній Україні. Соціально-політичні конфлікти та модернізація. Міжнародні конфлікти, їх особливості.

Перелік семінарських занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання і викладання

На лекціях та семінарських заняттях використовуються наступні методи навчання, спрямовані на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів: проблемні лекції (лекції за темами – 2, 4, 8, 9, 12), дискусії (семінарські заняття за темами – 1, 5, 8), презентації (семінарські заняття за темами – 2, 6, 11), робота в малих групах (семінарські заняття за темами – 3, 7, 10), тестування (семінарські заняття за темами – 4, 9), робота з літературою, індивідуальна дослідницька робота (есе).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

підсумковий / семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на семінарських заняттях.

Поточний контроль успішності навчання студентів з дисципліни «Політична соціологія» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною навчальною дисципліною, здійснюється у таких формах: робота на лекційних заняттях; участь у дискусії та обговоренні питань на семінарських заняттях; підготовка доповідей; перевірка есе за заданою тематикою; проведення експрес-опитування; проведення письмової контрольної роботи та колоквиуму.

Лекції: поточний контроль успішності навчання у формі роботи на лекційних заняттях здійснюється на кожному лекційному занятті, усно. Оцінюється активна робота студентів за семестр (усього – max 3 бали).

Семінарські заняття: поточний контроль успішності навчання здійснюється у формі: участі у дискусії – здійснюється 3 рази за семестр, усно (max 9 та min 1 балів); обговоренні

питань семінарських занять – здійснюється на кожному занятті, усно (max 3 та min 0,25 балів); підготовки доповідей у формі презентації – 3 рази за семестр, усно (max 9 та min 1 балів); у формі виконання практичних завдань – 3 рази за семестр, усно (max 9 та min 1 балів); у формі експрес-опитування – 2 рази за семестр (max 8 та min 1 балів); у формі поточної контрольної роботи (max 9 та min 1 балів).

Самостійна робота: поточний контроль самостійної роботи студентів проявляється у формі написання та захисту есе в усній формі (max 10 та min 1 балів).

Зазначені форми і засоби поточного контролю успішності навчання студентів з навчальної дисципліни «Політична соціологія» спрямовані на стимулювання систематичної поточної навчальної та самостійної роботи тих, хто навчається, підвищення об'єктивності оцінювання їхніх знань, запровадження здорової конкуренції між студентами у навчанні, виявлення і розвитку їхніх творчих і дослідницьких здібностей. Мінімально можлива кількість балів за поточний контроль упродовж семестру – 60.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 4 практичних ситуацій (два стереотипних – 3 бали та 6 балів відповідно, одне діагностичне – 11 балів та одне евристичне завдання – 20 балів), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної «Відомості обліку успішності».

Студента слід *вважати атестованим*, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеної в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	

60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	1.1. Політична соціологія: предмет, об'єкт, методи дослідження та функції. 1.2. Еволюція політико-соціологічної думки. 1.3. Основні парадигми політичної соціології.	робота на семінарі; участь у дискусії	0,25 3
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Засвоєння теоретико-методологічних підвалин політичної соціології. Закріплення знань щодо завдань, функцій та предметного поля політичної соціології, основних етапів її розвитку. Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання.		
Тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 2. Політика як соціальний феномен	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	2.1. Сутність, структура та ознаки політики, способи її типологізації.. 2.2. Функції політики як соціального інституту. 2.3. Особливості емпірико-соціологічного вивчення політичних явищ та процесів.	робота на семінарі; доповідь, презентація	0,25 3
	<i>Самостійна робота</i>			

	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Засвоєння основних концептуальних підходів до визначення політики як соціального явища. Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання розгляду економічних, соціальних, духовних детермінант політики, об'єкту та суб'єкту політичних відносин.		
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 3. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	3.1. Соціальна структура суспільства та її підструктури. 3.2. Соціальна нерівність та соціальна політика. 3.3. Рівні прояву, структура та функції політичного простору. 3.4. Соціальна стратифікація політичного простору.	робота на семінарі; виконання практичних завдань	0,25 3
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання визначення сутності соціальної стратифікація та її екстраполяції на політику. Розуміння базових характеристик політичного простору, його типології. Підготовка до експрес-опитування		
Тема 4.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 4. Соціальні основи влади і панування	робота на лекції	0,25

	Семінарське заняття	4.1. Поняття, сутність і принципи влади, функції політичної влади. 4.2. Соціологічні інтерпретації влади і панування. 4.3. Проблема забезпечення легітимності влади та основні її види.	робота на семінарі; експрес-опитування	0,25 4
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання засвоєння природи, ресурсів і носіїв влади у суспільстві; розуміння влади як фундаментального засобу соціальної організації.		
Тема 5.	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 5. Особа у системі соціально-політичних відносин	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	5.1. Людина як об'єкт і суб'єкт політики. 5.2. Природа і соціальна сутність політичного лідерства. 5.3. Поняття та сучасні концепції політичної еліти.	робота на семінарі; участь у дискусії	0,25 3
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання засвоєння ролі особистості у соціально-політичній діяльності. Розуміння основних концепцій та теорій політичного лідерства та політичних еліт.		
Тема 6.	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 6. Політична соціалізація: основні етапи, агенти, наслідки	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	6.1. Соціалізація людини: структура, механізми й етапи; характеристики політичної соціалізації. 6.2. Інститути та моделі політичної соціалізації. 6.3. Складові та фактори	робота на семінарі; доповідь, презентація	0,25 3

		політичної поведінки особи.		
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання розгляду політичної соціалізації як процесу засвоєння суб'єктом культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки.		
Тема 7.		Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 7. Соціально-політичні інститути суспільства	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	7.1. Поняття, загальні ознаки й структурні елементи соціального інституту. 7.2. Роль політичних інститутів в політичній системі суспільства. 7.3. Основні елементи та класифікація політичних систем.	робота на семінарі; виконання практичних завдань	0,25 3
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичних занять. Засвоєння знань щодо функціональних характеристик соціально-політичних інститутів суспільства.		
Тема 8.		Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 8. Громадянське суспільство і держава	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	8.1. Держава як основний політичний інститут політичної системи суспільства. 8.2. Основні ознаки, структура та функції держави. 8.3. Передумови розвитку та принципи громадянського суспільства.	робота на семінарі; участь у дискусії	0,25 3
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання розвитку соціальних основ держави та її еволюції до сучасного стану. Розуміння характеристик основних		

		інститутів та структури громадянського суспільства.		
Тема 9.	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 9. Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	9.1. Місце і роль соціальних рухів і організацій в політичній системі сучасного суспільства. 9.2. Політичні рухи: класифікація та форма організації. 9.3. Поняття та ознаки політичної партії. Структурна та функціональна характеристика партій.	робота на семінарі; експрес-опитування	0,25 4
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання визначення специфіки сучасних політичних рухів, їх типів та соціальної бази; розуміння ролі політичних партій у соціальній структурі суспільства. Підготовка до захисту есе			
Тема 10.	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 10. Вибори та електоральна поведінка: соціальний та ціннісний аспекти	робота на лекції	0,25
	Семінарське заняття	10.1. Сутність виборів і основні типи виборчих систем. 10.2. Основні теорії пояснення та прогнозування електоральної поведінки. 10.3. Соціологічні аспекти формування процесу виборчої кампанії.	робота на семінарі; виконання практичних завдань захист есе	0,25 3 10
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання розгляду виборчої системи як соціального інституту; усвідомлення основних факторів та детермінант електоральної поведінки.			
Тема 11.	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 11. Політична свідомість і політична культура в	робота на лекції	0,25

		механізмах соціальної взаємодії		
	Семінарське заняття	11.1. Головні риси, типи та структура політичної свідомості. 11.2. Політичні ідеології, їхні різновиди та елементи. 11.3. Політична культура: сутність, види та функції. Соціологічні інтерпретації політичної культури.	робота на семінарі; доповідь, презентація	0,25 3
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел з питання розгляду політичної свідомості як суб'єктивної сторони політичного життя; усвідомлення ролі політичної культури в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності		
	Аудиторна робота			
	Лекція	Тема 12. Соціально-політичні конфлікти	робота на лекції	0,25
Тема 12.	Семінарське заняття	12.1. Соціально-політичний конфлікт: сутність, природа та значення. 12.2. Соціальні технології управління політичними конфліктами. 12.3. Особливості міжнародних конфліктів.	робота на семінарі; контрольна робота	0,25 9
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Підготовка до контрольної роботи з тем 1-12		
	Іспит			40

Рекомендована література

Основна

1. Жеребятнікова І.В. Опорний конспект лекцій за дисципліною «Політична соціологія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7776>

Додаткова

1. Барматова С. П. Політична соціологія: курс лекцій. – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: навч. посіб. – 9-те вид., перероб. і допов. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2015. – 370 с.
3. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
4. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2003. – 504 с.
5. Козирев М. П. Соціологія: підручник / М. П. Козирев. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 656 с.
6. Основи політичної соціології. Навчальний посібник / М.А. Безносів, Т.Н. Дублікаш, А.Д. Литовченко та інші. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 252 с.
7. Політологія : навчальний посібник / О. М. Кузь, П. В. Брунько, І. В. Жеребятнікова та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 348 с.
8. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. – Львів: ПП «Арал», 2018. – 540 с.
9. Соціологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г. Кремень та інші. – 6-е вид. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 808 с.
10. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко – Київ : ДУТ, 2019. – 235 с.
11. Соціологія політики: Підручник: у 2-х частинах. / За ред. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухова. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2011. – У двох частинах.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

12. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
13. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>
14. Сайт Інституту соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
15. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <https://niss.gov.ua/>
16. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
17. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень. URL: <http://www.usipr.kiev.ua/>
18. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна «Політична соціологія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7776>